

ارائه الگوی مناسب کتابخانه‌های کودکان از منظر کتابداران متخصص

بتول رضائی قمی^۱ | دکتر محسن حمیدی^۲

۱. فارغ التحصیل کارشناسی ارشد رشته کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان (نویسنده مسئول)

Homarezaei@Yahoo.com

۲. گروه کتابداری و اطلاع رسانی، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران M_Hamidi_46@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۶/۱۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۳/۰۲

چکیده

هدف: ارائه الگوهای مناسب برای کتابخانه‌های کودک با اعمال رهنمودهای مورد نظر متخصصان کتابداری و کارشناسان با تجربه شورای کتاب کودک می‌باشد.

روش پژوهش: پژوهش حاضر از نوع کاربردی بوده و بنا به ماهیت موضوع، اهداف پژوهش و سؤال‌ها از روش پیمایشی - تحلیلی استفاده می‌کند. جامعه پژوهش شامل ۲۰ نفر از متخصصان کتابداری به عنوان گروه دلفی و ۳۰ نفر از با سابقه‌ترین کارشناسان شورای کتاب کودک است. شیوه گردآوری داده‌ها با روش میدانی و به وسیله پرسش‌نامه ۲۴ سؤالی محقق ساخته صورت گرفته است که ضریب پایایی آن برابر با ۰/۸۸ به دست آمد. در جمع آوری پرسش‌نامه‌ها از روش دلفی و در تحلیل آماری آنها از آزمون‌های تی-استیودنت و فریدمن استفاده شد.

یافته‌ها: ۶۵ درصد جامعه پژوهش را زنان تشکیل داده‌اند و ۸۵ درصد متخصصان دارای میانگین سنی ۴۱ سال بودند. سوابق بالا و شناخت مناسب جامعه فوق از خصوصیات ذهنی و رفتاری کودکان و توصیه حداکثری به ضرورت تدوین الگو از دیگر یافته‌ها است. الگوهای ارائه شده در ده محور رفع نیازهای کودکان و خردسالان، مواد کتابخانه‌ای، خدمات، منابع انسانی، تبلیغات، مدیریت و ارزشیابی، فضا و وسایل تجهیزات، معیار انتخاب، بودجه، شبکه و بر اساس مفاد مندرج در کنوانسیون حقوق کودک و نیز برگرفته از رهنمودهای ایفلا تهیه شد.

نتیجه‌گیری: نتایج بررسی نشان داد الگوهای ده‌گانه با اکثریت آراء مورد تأیید قرار گرفته است. دستیابی به حداقل ۷۴/۱ درصد برای الگوی ۸، و حداکثر آن با ۸۳/۷ برای الگوی ۱ بود. هم‌چنین در مجموع نظرات میانگین ۱۰ الگو از نظر جامعه پژوهش ۷۷/۸۹ درصد شده است. دو فرضیه مطرح شده در خصوص پذیرش الگوی ده‌گانه و عملکرد ضعیف کتابخانه‌های کودکان، با آزمون تی-استیودنت به سطح معنی‌داری مناسب رسید و مورد تأیید قرار گرفتند. هم‌چنین زوایای خوبی در باب تدوین الگوهای ده‌گانه از نظر متخصصان برای روشن شدن مسئله پژوهش به دست آمد.

واژه‌های کلیدی: الگوهای کتابخانه‌ای، روش دلفی، رهنمودهای ایفلا، کتابخانه‌های کودکان، کنوانسیون حقوق کودک، کودکان، متخصصان کتابداری.

مقدمه

هدف‌های کتابخانه منوط به تأمین منابع و امکانات استخدام کتابدار متخصص و آموزش کاربران (استفاده کنندگان) است. تنها با ارائه خدمات کتابخانه‌ای به کودکان است که کتابخانه‌ها می‌توانند در خدمت تعلیم و تربیت جهان قرار گیرند و عادت به مطالعه را در نسل آینده و ترویج خواندن را افزایش دهند. برای عادت به مطالعه در نسل آینده باید توجه بیشتری به کتابخانه‌های کودک نمود. یکی از وظایف کتابخانه‌های کودک، داشتن الگوی منطبق با اهداف آتی کتابخانه است. یکی از عملکردهایی که مدیران کتابخانه کودک، امروزه می‌توانند انجام دهند. مقایسه عملکرد این کتابخانه‌ها با الگوهای مناسب است که در اداره‌ی کتابخانه کودک یکی از اساسی‌ترین امور مدیریت به حساب می‌آید که می‌تواند نظارت بر خدمات کتابخانه محسوب شود و در رفع نیازهای ما و دستیابی به هدف‌ها در چارچوب مدیریت صحیح در کتابخانه کودک عمل کند به طوری که پایه و اساس کتابخانه منطبق بر یک الگوی مناسب باشد.

تا به حال در ایران از استانداردهای کتابخانه عمومی و آموزشگاهی برای کتابخانه‌های کودکان استفاده کرده‌اند. مستقل کردن کتابخانه کودک یک امری منطقی است. وجود کتابخانه مخصوص برای کودک، لزوماً ارائه الگوهای مناسبی را می‌طلبد. در بحث خدمات کتابخانه‌ای، کودکان بر اساس سن به سه دسته تقسیم می‌شوند. کودکان زیر سه سال، سه تا شش سال، شش تا دوازده سال، که هر کدام خدمات مورد نظر خود را می‌طلبند. در این پژوهش الگوهای مشترک هر سه گروه سنی کودکان مورد نظر می‌باشد. برای دستیابی به این الگوها مواد مندرج در زمینه بخش کودکان و نوجوانان ایفلا¹ ملاک عمل قرار گرفت. البته اساس الگوهای ده‌گانه مورد بررسی چنین بود. ولی هدف کار فراتر بوده و مباحث قابل تأمل در باب هر الگو از منابع متعدد و نظرات متخصصان داخلی استخراج و به

عنوان الگوهای قابل توجه ارائه خواهند شد. هم‌چنین منابع پر اهمیت دیگری نیز که در دستیابی و جمع بندی الگوها در رأس و بیان محتویات درونی راه‌گشا بوده‌اند از قرار ذیل می‌باشند:

* - IFLA/Guidelines for library services to babies and toddlers. The guidelines are developed as a joint project (2006-2007)

* - IFLA/UNESCO, school library manifesto: the school library in teaching and learning for all. IFLA, 2000.

برای ارائه الگوها، دو گروه از کارشناسان و متخصصین کتابدار در حوزه کودک که با شورای کتاب کودک همکاری دارد و استادان دانشگاه‌ها در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی که دارای تسلط و آگاهی به موضوع کار هستند انتخاب می‌شوند. مؤلفه‌های مورد نظر پژوهشگر، الگوهای هستند که شاخص عملکرد و ضوابط عملی برای ارزیابی خدمات مختلف کتابخانه‌ای برای کودکان را داشته باشند. از جمله:

نمودار ۱: نمایش شاخص‌های موضوعی ده‌گانه پژوهش در

باب الگوهای مورد مطالعه

در این پژوهش مطالعه‌ی الگوهای چندین کشور و رهنمودهای ایفلا و یونسکو در زمینه‌ی کتابخانه‌های کودکان و نظر کتابداران متخصص و صاحب اثر چون سرکار خانم شیرین تعاونی و نوش آفرین انصاری نیز مورد توجه قرار گرفته است، تا کتابداران متخصص برای تدوین الگوی مناسب برای کتابخانه کودک دیدگاه خود را بیان نمایند.

¹.Guidelines for library services for Young Adults: The Hague: IFLA section of libraries for children and Young Adults, 2004.P.5,8,9,10,11,13,14,15,16

ایران، جهت ارائه الگوی ایجاد کتابخانه بین المللی کودکان و نوجوانان^۱ نشان داد که براساس ارزیابی مدل تعادلی بنیاد کیفیت اروپا (EFQM) کانون پژوهش فکری کودکان و نوجوانان امتیاز ۲۷۸/۱۵ را از کل ۱۰۰۰ امتیاز ممکن کسب نموده است.

شمسایی فرد (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان "باز تولید تمایزات اجتماعی در ادبیات کودک" به نتایجی رسید که نشان داد کودکان تمایزها را رفته رفته و در کانونها، جامعه پذیری را می آموزند. حوزه قدرت در این پژوهش، خانواده، نظام آموزشی و جامعه بوده که از طریق آموزش و اغلب با نیت خیرخواهانه به کودکان القا می شود.

سارارخس (۱۳۸۹) در بررسی فرایند ترکیب و اشتقاق در دست نوشته های کودکان (سن ۱۱-۱۴ سال)، کشف استعداد های کودکانی که توانایی بسیار بالایی در نوشتن دارند، فراهم نمودن امکانات لازم و گسترش عملکرد آنها برای آشنایی هر چه بیشتر با احساسات شخصیت دنیای آنها و همچنین آگاه نمودنشان به عنوان آینده سازان جامعه در بروز پتانسیل و ایجاد روندی پویا در جامعه از اهم امور مربوط بدانهاست.

عسکری مزرعه شاهی (۱۳۸۹) در بررسی فعالیت های شورای کتاب کودک به تعیین میزان رضایت مندی از فعالیت های شورا و جایگاه کتابخانه تحقیقاتی شورا در تأمین نیازهای اطلاعاتی و نقش شورا در فعالیت های حوزه ادبیات کودک و نوجوان پرداخته است.

ایفلا^۱ (۲۰۰۱): با اختیار داشتن طیف وسیعی از مواد، منابع، فعالیت های مرتبط، کتابداران عمومی یک فرصت را برای نوزادان اطفال و سرپرستان (مراقبان) آنها جهت یافتن محیطی که خوشایند (دلچسب) باشد، محیطی که به لحاظ انسانی یادگیری، غنی می باشد و برای آنان مناسب است، را فراهم می کنند و شانس تجربه کردن، لذا یاد آن آهنگها، رقمها و تخته ها و همچنین کتاب های ملموس و محسوس که برای گروه سنی A، کامل و متناسب است را فراهم می نمایند.

در واقع این پژوهش در صدد یافتن پاسخی مناسب برای این مسئله اصلی پژوهشی است که نکات عمده مورد نظر متخصصان کتابداری و کارشناسان کتاب کودک در مورد الگوهای ده گانه از چه خصوصیات و زوایایی برخوردار می باشد؟

اظهار نظر در مورد الگوی مناسب که حاوی اصول اولیه و حداقلی است که باید در تأسیس و توسعه کتابخانه های کودکان رعایت شود. باید توجه داشت که الگوهای کتابخانه ای صرفاً با اصول و ضوابط کلی سروکار دارد برای شرح و روشها و ریز دستورالعملها باید به دستنامه ها مراجعه شود. الگوهای مورد نظر برای تعیین و تعریف یک رشته شرایط و ضوابطی واقع بینانه که در صورت تحقق به ارتقای سطح کمی و کیفی خدمات کتابخانه ها و واحدهای اطلاع رسانی می باشد و با استفاده از الگوهای بین المللی معتبر و برای کودکان تهیه و تنظیم می شود. سعی خواهد شد تا جایی ممکن الگوها روش صریح و ثغور و عملکرد آنها براساس کتابخانه مخصوص کودک، تعریف و کم و کیفیت منابع و خدمات آن معین شود. الگوهای کتابخانه ای جنبه ی رهنمودی داشته است (تعاونی، ۱۳۸۴، ص ۳).

برای نشان دادن برخی از پژوهش های گذشته و مرتبط با موضوع کنونی از این مطالعات بهره برداری شد:

بختیاری (۱۳۸۸) این پژوهش تحت عنوان شناسایی ویژگی های ظاهری و محتوایی کتابخانه های مهد کودک از دیدگاه متخصصان ادبیات کودک شهر تهران در خصوص ویژگی های ظاهری و محتوایی کتابخانه های مهد کودک صورت گرفت. برای این منظور، ۱۰۰ نفر از متخصصان ادبیات کودک شاغل در سه نهاد شورای کتاب کودک، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و سازمان های بهزیستی استان تهران به روش نمونه گیری هدفمند انتخاب شدند. همچنین نتایج مقایسه کتابخانه های مهد کودک مورد بررسی در حالت کلی در وضعیت نسبتاً مطلوب قرار دارند.

ذاکر شهرک (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان "ارزیابی عملکرد کتابخانه های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در

1. Ifla

ایفلا (۲۰۰۳): راهنمایی برای خدمات کتابخانه‌های کودکان نوشته شده که این خطوط کلی برای تمام کشورهای جهانی در یک ساختار آنلاین توسط اعضای کمیته حوزه کتابخانه‌های کودکان و نوجوانان نوشته شده است که به عنوان یک مکمل بر کتابخانه‌های کودکان مطرح شده است.

والتر^۱ (۲۰۰۳) در پژوهشی با عنوان خدمات کتابخانه‌های کودکان و نونهالان: با چهار پاسخ جواب نداده شده روبه رو می‌شود که در ارتباط با خدمات کتابخانه‌های کودکان و نوجوانان و جوانان (میان‌سالان) در کتابخانه‌های عمومی می‌باشد. ۱. چگونه خدمات کتابخانه‌های عمومی برای کودکان و نوجوانان در طول زمان گسترش یافته است؟؛ ۲. چگونه و چرا افراد جوان از کتابخانه‌های عمومی استفاده می‌نمایند؟؛ ۳. چگونه ما اثرگذاری و کارایی خدمات کتابخانه‌های عمومی را برای افراد جوان ارزیابی می‌کنیم؟؛ ۴. چرا سیاست‌گذاران یا سیاست‌مداران برای خدمات کتابخانه‌ی عمومی برای کودکان و جوانان بودجه بندی می‌کنند؟ بعد از بررسی و مطالعه دانش اخیر که می‌تواند به عنوان یک مسیر راه‌گشا و توسعه محور برای پژوهش‌های مورد نیاز باشد.

رانکین و به لک^۲ (۲۰۰۹) در پژوهشی با عنوان کتابخانه‌های کودکان و میان‌سالان و ساختمان تجهیزات کتابخانه‌های کودکان را از نظر زمانی به چهار دوره تقسیم کرده است: ۱. دوره قبل از جنگ جهانی اول؛ ۲. سال‌های حین جنگ؛ ۳. دوره بعد از جنگ جهانی دوم تا ۱۹۸۰. ۴. دوره بعد از ۱۹۸۰ که در هر یک از این دوره‌ها طراحی کتابخانه کودکان با محتواها و مفاهیم معنای خاص طبقه‌بندی می‌شوند که این مجموعه‌ها به ترتیب در کتابخانه‌های کودکان می‌باشد و خلاصه اینکه تمرکز و توجه جغرافیایی در انگلستان و ایالات متحده نشأت می‌گیرد.

بیک جای بس^۳ (۲۰۱۱) به بررسی کتابخانه‌های کودکان، تحت عنوان تجزیه و تحلیل الگوهای توصیفی داده‌های انبوه برای کتابخانه‌های کودک پرداخت. این پژوهش الگوهای

توصیفی داده‌های انبوه ICDL را که رفتار خاص جستجوگر داده‌ای کودکان را در بر دارد نشان می‌دهد. یعنی جهت انتخاب کتاب به عنوان عوامل مستقل داده‌ای از چه دسته‌بندی استاندارد و الگوهای استفاده می‌شود.

با توجه به نتیجه‌ای که از پیشینه‌های تحقیق به دست آمده متأسفانه در ایران در مورد الگوهای کتابخانه‌ای برای کودکان مطلبی ارائه نشده است و نیز در ایران نیاز است که این الگوها با توجه به امکانات در سطح کشور مناسب سازی شود با توجه به مقتضیات زمان الگوها به روز شود.

هدف اصلی این پژوهش حصول اطمینان از یک الگوی مناسب در فرآیند کاری کتابخانه‌های کودک، با استفاده از نظرات متخصصین و بهینه‌سازی خدمات کتابخانه‌های کودک و نه یک‌دست کردن آنهاست و اهداف فرعی آن شامل:

- شناسایی الگوی رفع نیازهای خردسالان و کودکان در ده ماده کنوانسیون حقوق کودک (بیمان جهانی حقوق کودک)؛
- تعیین و شناسایی الگوی مواد کتابخانه‌ای مربوط به کتابخانه کودکان؛
- شناسایی کلیه نیازهای اطلاع رسانی کودکان در الگوی خدمات؛
- تعیین مهارت‌های مورد نیاز و مطلوب نیروی انسانی در کتابخانه کودکان در الگوی منابع انسانی؛
- چگونگی تبلیغات به طور مداوم در کتابخانه‌های کودکان در الگوی تبلیغات و ترویج؛
- ارزیابی و شناسایی، پویایی مدیریت در کتابخانه‌های کودکان در الگوی مدیریت و ارزشیابی؛
- تعیین و شناسایی نیازمندی کودکان در سه مقطع سنی در الگوی فضا و تجهیزات؛
- ارزیابی و توانایی الگوی معیار انتخاب به منظور پوشش همه گروه‌های جامعه؛
- تعیین و شناسایی بودجه کتابخانه‌های کودکان از طریق الگوی بودجه؛

1. Walter

2. Rankin & belek, 2009

3. Beik. j. ibes, 2011

فرضیه ۱. تمامی الگوهای ۱۰ گانه ارائه شده دارای سطح پذیرشی بالای ۵۰ درصد از سوی متخصصان کتابداری و کارشناسان همکار شورای کتاب کودک می‌باشند؛
فرضیه ۲. عملکرد کنونی کتابخانه‌های کودک از سوی متخصصان کتابداری و کارشناسان همکار شورای کتاب کودک در سطحی، کمتر از حد متوسط قرار دارد.

روش پژوهش

این پژوهش به منظور دستیابی به خصوصیات الگوهای مناسب برای کتابخانه‌های کودک از منظر کتابداران انجام شده است. لذا پژوهش حاضر از نوع کاربردی بوده و بنا به ماهیت موضوع، اهداف پژوهش و سؤال‌ها و فرضیه‌ها از روش پیمایشی - تحلیلی استفاده می‌کند. چرا که از این طریق می‌توان به رد یا قبول فرضیه پژوهش پرداخت.

با توجه به موضوع پژوهش، پرسش‌نامه‌ای شامل ۲۴ سؤال بسته طراحی و به عنوان ابزار جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد. از بین ۷۰ پرسش‌نامه توزیع شده، در نهایت ۵۰ پرسش‌نامه عودت داده شد. در مرحله اول پرسش‌نامه‌های جامعه اول (گروه دلفی) را پخش و پس از جمع‌آوری نظرات، پرسش‌نامه‌های جامعه دوم عودت شده است و در کل نظرات متخصصان و کارشناسان مورد بررسی قرار گرفت.

روایی به بررسی رابطه‌ی بین ابزار پژوهش و چارچوب نظری و پایه‌ی تئوریک پژوهش می‌پردازد. بدین منظور، پرسش‌نامه‌ی به کار رفته در این پژوهش در اختیار ۵ نفر از اساتید کتابداری و اطلاع‌رسانی قرار گرفت تا محتوای پرسش‌های مندرج در آن را مورد بررسی قرار دهند. در نهایت، پیشنهادها و اصلاحات ارائه شده، در تنظیم پرسش‌نامه منظور گردید. سپس با بر طرف کردن نکات مبهم، پرسش‌نامه‌ی نهایی در اختیار جامعه آماری مورد نظر قرار گرفت.

برای برآورد پایایی، پرسش‌نامه در یک مطالعه مقدماتی بر روی ۲۰ نفر از کارشناسان انتخاب شده اجرا گردید. جهت برآورد پایایی پرسش‌نامه از روش هم‌سانی درونی (آلفای کرونباخ) استفاده شد. در این روش ضریب پایایی کل

- ارزیابی مفاد الگوی شبکه برای رفع نیازهای اطلاعاتی و ارتباطی و تعامل جهت امورات کودکان؛
- شناسایی ویژگی‌های فردی و اعتقادی جامعه پژوهش.

سؤالاتی که به عنوان سؤالات اساسی این پژوهش مطرح بودند از این قرار هستند:

۱. آیا موضوعات مربوط به الگوی رفع نیازهای خردسالان و کودکان ده ماده کنوانسیون حقوق کودک را شامل می‌شود؟ (پیمان جهانی حقوق کودک)
۲. آیا الگوی مربوط به مواد کتابخانه‌ی کودکان توانسته تمام مواد مربوط به کتابخانه کودکان را پوشش دهد؟
۳. آیا الگوی خدمات، در کتابخانه کودکان، کلیه نیازهای اطلاع‌رسانی کودکان را مدنظر قرار گرفته است؟
۴. آیا الگوی منابع انسانی تأمین‌کننده مهارت‌های مورد نیاز و مطلوب نیروی انسانی در کتابخانه کودکان را شامل می‌شود؟
۵. آیا با توجه به مفاد الگوی تبلیغات و ترویج می‌توانیم به طور مداوم و مکرر در کتابخانه‌های کودک موجبات رضایت‌مندی را به وجود آوریم؟
۶. محتوای الگوی مدیریت و ارزشیابی می‌تواند به‌طور پویا جوابگوی کتابخانه‌های کودک باشد؟
۷. آیا کلیه نیازمندی‌های کودکان در سه مقطع سنی در الگوی فضا و وسایل تجهیزات مورد توجه قرار گرفته است؟
۸. آیا الگوی معیار انتخاب توانسته همه گروه‌های جامعه مورد نظر را پوشش دهد؟
۹. آیا تعیین بودجه کتابخانه‌های کودکان از طریق این الگو قابل پیش‌بینی یا قابل استفاده می‌باشد؟
۱۰. با توجه به نیازهای اطلاعاتی کودکان، مفاد الگوی شبکه نیازهای ارتباطی، حلقه‌های اصلی و رو به تعامل جهت توسعه امورات کودکان را در بر می‌گیرد؟
دو فرضیه مورد نظر محققان این بررسی از قرار ذیل می‌باشند:

پرسش‌نامه محاسبه شد که برابر با ۰/۸۸ به دست آمد. که قابل قبول می‌باشد (پایایی بالای ۰/۷۰ قابل قبول می‌باشد).

الگوی مورد نظر در این پژوهش بر اساس ساختار پیشنهادی در سلسله انتشارات ایفلا برای کتابخانه‌های کودک و نوجوان در نوشته‌های مختلف استخراج گردید. لذا اساس کار تدوین یک‌پارچه آن‌ها بوده و از جهتی تکمیل و هم‌افزایی نظرات متخصصان داخلی بر محتوای مورد نیاز آن. این خواسته به وسیله طراحی یک پرسش‌نامه ویژه عملی شد و حاصل تحلیل آن در این پژوهش منعکس شده است.

جامعه آماری مورد نظر، کلیه کتابداران متخصص در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی که استادان دانشگاه‌ها و کارشناسان و کتابداران کودک می‌باشند. در یک مطالعه اولیه از این افراد تعداد ۷۰ نفر شناسایی شدند. این افراد دارای خصوصیات مورد نظر محقق بوده و به عنوان جامعه پژوهش برگزیده شدند. برای انجام این پژوهش روش نمونه‌گیری طبقه‌ای میانگین، درصد فراوانی و در بخش دوم از روش‌های استنباطی: برای توجیه برخی پرسش‌های پژوهش و فرضیه‌ها آمارتی - استیودنت^۱ به کار برده می‌شود. اطلاعات و داده‌ها جمع‌آوری شده در هر پژوهش در جداول توزیع فراوانی خلاصه و ارائه می‌گردد و سپس اولویت هر متغیر نسبت به متغیر دیگر تعیین می‌شود. این اولویت‌ها به وسیله آزمون فریدمن انجام می‌شود و برای تهیه جداول توزیع فراوانی و انجام آزمون‌ها از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۹ استفاده خواهد شد.

یافته‌های پژوهش

پرسش‌های مربوط به وضعیت جمعیت شناختی جامعه پژوهش

با عنایت به این‌که این مطالعه بر روی دو گروه از متخصصان و کارشناسان کودکان صورت پذیرفته است. برای بررسی داده‌ها در این مورد پرسش‌نامه پژوهش با ۱۱ سؤال برای متخصصان کتابداری و کارشناسان همکار شورای کتاب و کودک مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. جدول ذیل به

¹.T-Student1

احتمالی در نظر گرفته شده است. زیرا جامعه آماری کارشناسان دارای پراکندگی جغرافیایی بوده و به همین علت از شیوه نمونه‌گیری طبقه‌ای احتمالی برای آنها و از روش دلفی برای گروه متخصصان استفاده شده است. در نتیجه بازگشت پرسش‌نامه‌ها از ۷۰ پرسش‌نامه توزیع شده بین دو جامعه آماری فوق، جامعه اول ۲۰ نفر از متخصصین و اساتید در رشته کتابداری یا کسانی که دارای سابقه‌ای حداقل ۱۰ ساله در زمینه کار با کودکان و نوجوانان بوده‌اند، مطابق با روش دلفی تشکیل داده است و جامعه دوم نیز، ۳۰ نفر از کارشناسان با سابقه شورای کودک بودند. به شکلی که اول پرسش‌نامه‌های جامعه متخصصان جمع آوری شده و سپس پرسش‌نامه‌های جامعه دوم عودت داده شده‌اند.

برای تجزیه و تحلیل آماری و یافته‌ها از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی در دو بخش مجزا استفاده می‌شود. در بخش نخست تجزیه و تحلیل توصیفی یافته‌ها به صورت عنوان نمونه اطلاعات جنسیت دو گروه را در اختیار قرار می‌دهد و در امتداد آن به دلیل کمبود فضا به اهم یافته‌های استخراج شده در باب سایر مشخصات جمعیت شناختی جامعه پژوهش پرداخته می‌شود.

جدول ۱. توزیع فراوانی و درصد متخصصان و کارشناسان شورای

کودک به تفکیک جنسیت		
درصد فراوانی	فراوانی	جنسیت
۶۵	۱۳	متخصصان
۱۰۰	۳۰	کارشناسان
۳۵	۷	متخصصان
-	-	کارشناسان
۱۰۰	۲۰	متخصصان
۱۰۰	۳۰	کارشناسان

جدول ۱ توزیع فراوانی و درصد کارشناسان شورای کتاب و کودک و متخصصان کتابداری را به تفکیک جنسیت ارائه می‌دهد. با توجه به اطلاعات این جدول ۶۵ درصد متخصصان

شورا با (۵۰ درصد) کارشناسی هستند و در رتبه دوم با ۴۰ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد هستند.

سابقه کاری جامعه پژوهش

متخصصان و کارشناسان همکار شورای کودک به تفکیک سابقه کاری با ۶۰ درصد در اولویت نخست نظرات در سنین ۲۶ و بالاتر قرار دارند. ۲۳/۳ درصد کارشناسان نیز در بهترین و بیشترین حالت سابقه‌ای بین ۱۱ الی ۱۵ سال را داشته‌اند و ۱۶/۷ درصد آنان سابقه بین ۱ الی ۵ سال را در رتبه بعدی اکتساب نموده‌اند

آشنایی با خصوصیات ذهنی و رفتاری کودکان

شرکت‌کننده در پژوهش زن هستند و ۳۵ درصد از آنها مرد بوده‌اند. در مورد کارشناسان همکار (منظور از کارشناسان همکار، کسانی است که از رشته‌های مختلف علمی تحت عنوان کارشناس شورای کتاب کودک با این شورا همکاری داشته و سالیان متمادی است که در باب نیازها و نوشته‌های علمی و غیر علمی کودکان و نوجوانان کشورمان دارای تألیفات و فعالیت‌های متعدد هستند) نیز تمامی آنها با (۱۰۰ درصد) نظرات زن‌ها هستند و هیچ مردی شرکت نداشته است.

سطح تحصیلات جامعه پژوهش

متخصصان کتابداری با ۶۵ درصد دارای سطح تحصیلاتی دکتری بودند و بالاترین میزان کارشناسان همکار

جدول ۲. آزمون تی - استیودنت در زمینه میزان آشنایی متخصصان و کارشناسان با خصوصیات ذهنی و رفتاری کودکان

گویه	نمونه	مقدار t	میانگین	درجه آزادی	سطح معنی داری	۹۵ درصد اطمینان
میزان آشنایی متخصصان کتابداری	۱۹	۴/۶۰	۳/۶۳	۱۸	۰/۰۰۰	بالا پایین
با کودکان	۲۹	۴/۴۲	۳/۷۲	۲۸	۰/۰۰۰	۰.۳۴۴ ۰.۹۱۹
میزان آشنایی کارشناسان همکار شورای کودک						۰.۳۹ ۱/۰۶

می‌باشد، می‌توان چنین استنباط نمود که اختلاف موجود در میانگین معنی دار است و تفاوت میانگین قابل تأیید است. از طرفی دیگر چون کرانه پایین و بالای نظرات در هر دو گروه مثبت بوده است، می‌توان پذیرفت که مثبت بودن نظرات و عبور آن از میانه نظرات به سمت بالا مورد پذیرش می‌باشد.

ضرورت تدوین الگوی مناسب از منظر متخصصان و کارشناسان همکار شورای کتاب و کودک

بررسی داده‌های استخراجی از جدول ۲ از آزمون فوق بیانگر این است که مقدار تی - استیودنت برای متخصصان کتابداری برابر ۴/۶۰ است و برای کارشناسان ۴/۴۲ است. میانگین نظرات هر دو گروه از میانگین نمونه ۳ بالاتر قرار گرفته و نشان از وجود اختلاف میانگین و مثبت بودن نظرات است. هم‌چنین با عنایت به این‌که سطح معنی داری در هر دو گروه برابر ۰/۰۰۰ بوده و از سطح معنی داری ۰/۰۵ پایین‌تر

جدول ۳. آزمون تی - استیودنت در زمینه ضرورت تدوین الگوی مناسب برای کتابخانه‌های کودک از منظر متخصصان

گویه	نمونه	مقدار t	میانگین	درجه آزادی	سطح معنی داری	۹۵ درصد اطمینان
ضرورت از منظر متخصصان کتابداری	۱۹	۹/۹۳	۴/۵۸	۱۸	۰/۰۰۰	بالا پایین
ضرورت از منظر کارشناسان شورای کتاب و کودک	۳۰	۲۲/۴۹	۴/۷۷	۲۹	۰/۰۰۰	۱/۲۵ ۱/۹۵
						۱/۶۳ ۱/۹۱

بررسی داده‌های استخراجی جدول ۳ از آزمون فوق بیانگر این است که مقدار تی - استیودنت برای متخصصان کتابداری برابر ۹/۹۳ است و برای کارشناسان ۲۲/۴۹ است. میانگین نظرات هر دو گروه از میانگین نمونه ۳ بالاتر قرار گرفته و نشان از وجود اختلاف میانگین و مثبت بودن نظرات است. همچنین با عنایت به این که سطح معنی داری در هر دو گروه برابر ۰/۰۰۰ بوده و از سطح معنی داری ۰/۰۵ پایین‌تر می‌باشد، می‌توان چنین استنباط نمود که اختلاف موجود در میانگین معنی دار است و تفاوت میانگین قابل تأیید است. از طرفی دیگر چون کرانه پایین و بالای نظرات در هر دو گروه مثبت بوده است، می‌توان پذیرفت که مثبت بودن نظرات و عبور آن از میانه نظرات به سمت بالا مورد پذیرش می‌باشد. این یعنی ضرورت تدوین الگو با معیار قابل ملاحظه‌ای رو به رو بوده و قابل پذیرش اکثریت بالایی از جامعه پژوهش در دو گروه متخصصان کتابداری و کارشناسان همکار شورای کتاب و کودک قرار گرفته است.

پژوهش حاضر از ۱۰ سؤال پژوهشی و هم‌چنین ۱۰ الگوی منطبق با آنها برخوردار است. روند بررسی و مطالعه یافته‌ها در این مطالعه بر مبنای ارائه متن الگو و طرح سؤال پژوهشی و هم‌چنین بیان نتایج به دست آمده از سؤالات پرسش‌نامه در باب هر الگو خواهد بود. سپس الگوی مشاهده شده و تأیید شده مرتبط در پایان مقاله آورده می‌شود. هم‌چنین طیف درجه بندی پاسخ‌ها در رابطه با پرسش‌های پژوهش در هر مورد با ترکیب سؤالات چهارگانه ذیل انجام پذیرفت که در آن با در نظر گرفتن دو گزینه نیل به اهداف و اجرا نشده در معیارهای ارزش‌گذاری شده، با رتبه ۳ برای اجرا نشده و ۴ برای نیل به هدف، و رتبه ۲ برای مراحل برنامه ریزی، و در نهایت ۱ برای ملاحظات تکمیلی قابلیت سنجش روشن شد.

پرسش ۱: آیا موضوعات مربوط به الگوی رفع نیازهای خردسالان و کودکان ده ماده کنوانسیون حقوق کودک را شامل می‌شود؟ (پیمان جهانی حقوق کودک).

در مجموع آراء به دست آمده و حاصل شده می‌توان گفت که این الگو از بابت رفع نیاز کودکان و نوجوانان با موفق بوده

و توانسته است اکثریت نیازهای مورد انتظار را که در کنوانسیون حقوق کودک اشاره شده پوشش دهد. در نتیجه آزمون میانگین تی - تست نیز نمره میانگین به دست آمده ۲/۸۷ شد. این نمره از نمره ملاک ۲ که میانه نظرات می‌باشد بالاتر رفته و از این حیث نیز نظرات گرایش خاصی را به سمت بالا یا مطابقت الگو با هدف مورد نظر و بکر بودن و اجرا نشدن آن تا زمان حاضر نشان داد.

پرسش ۲: آیا الگوی مربوط به مواد کتابخانه‌ی کودکان توانسته تمام مواد مربوط به کتابخانه کودکان را پوشش دهد؟ آزمون تی - استیودنت در خصوص این پرسش سطح معنی داری خوبی ۰/۰۰۰ را در بر گرفته و در این مورد نشان داد از میانه عبور نموده‌ایم. در نهایت به میانگین ۳/۲۸ پذیرش مناسب و قابل قبولی را مشاهده می‌کنیم.

پرسش ۳: آیا الگوی خدمات، در کتابخانه کودکان، کلیه نیازهای اطلاع‌رسانی کودکان را مدنظر قرار گرفته است؟ آزمون تی تست سطح معنی داری قابل قبولی ۰/۰۰۰ را در بر گرفته و در هر دو مورد نشان داد از میانه عبور نموده‌ایم. یعنی از نمره ملاک ۲ که نمره ملاک بوده با اتخاذ میانگین ۳/۱۳ عبور نموده‌ایم.

پرسش ۴: آیا الگوی منابع انسانی تأمین‌کننده مهارت‌های مورد نیاز و مطلوب نیروی انسانی در کتابخانه کودکان را شامل می‌شود؟

آزمون تی - استیودنت در خصوص این پرسش سطح معنی داری خوبی ۰/۰۰۰ را در بر گرفته و در هر دو مورد نشان داد از میانه عبور نموده‌ایم. یعنی از نمره ملاک ۲ که نمره ملاک بوده با اتخاذ میانگین ۳/۰۶ عبور کنیم.

پرسش ۵: آیا با توجه به مفاد الگوی تبلیغات و ترویج می‌توانیم به طور مداوم و مکرر در کتابخانه‌های کودک موجبات رضایت‌مندی را به وجود آوریم؟

به وسیله آزمون در خصوص سطح معنی داری ۰/۰۰۰ به دست آمده که کمتر از (۰/۰۵) سطح معنی داری مورد قبول است. سطح معنی داری مناسبی مشاهده شد ($p < 0.05$). هم‌چنین کرانه پایین و بالای داده‌ها که مثبت بوده است این نیز به لحاظ

نمره میانگین به دست آمده (۳/۱۱) برای متخصصان از نمره ملاک ۲ که میانه نظرات است بالاتر رفته و از این حیث نظرات گرایش خاصی را به سمت بالا یا توانایی الگوی انتخاب در پوشش همه گروه‌های جامعه دارد و به خصوص سطح معنی داری (۰/۰۰۰) به دست آمده که کمتر از (۰/۰۰۵) سطح معنی داری مورد قبول به لحاظ آماری است و به معنی قبول یا پذیرش الگوی انتخاب با اطمینان بالای ۹۵ درصد دارد.

پرسش ۹: آیا تعیین بودجه کتابخانه‌های کودکان از طریق این الگو قابل پیش بینی یا قابل استفاده می‌باشد؟

روشن شد که نمره میانگین به دست آمده (۳/۰۹) از نمره ملاک ۲ که میانه نظرات است بالاتر رفته و از این حیث نظرات گرایش خاصی را به سمت بالا یا توانایی الگو در توجه به بودجه و گسترش و رشد بودجه و آینده نگری داشته است و به خصوص سطح معنی داری (۰/۰۰۰) به دست آمده که کمتر از (۰/۰۰۵) سطح معنی داری مورد قبول به لحاظ آماری است و سطح معنی داری مناسبی ملاحظه می‌گردد ($p < 0.05$). همچنین کرانه پایین و بالای داده‌ها که مثبت بوده و این نیز به لحاظ معنایی نشانی از قبول پذیرش مناسب این الگو می‌باشد.

پرسش ۱۰: با توجه به نیازهای اطلاعاتی کودکان، مفاد الگوی شبکه نیازهای ارتباطی، حلقه‌های اصلی و رو به تعامل جهت توسعه امورات کودکان را در بر می‌گیرد؟

نمره میانگین به دست آمده (۳/۱۵) از نمره ملاک ۲ که میانه نظرات است بالاتر رفته و از این حیث نظرات گرایش خاصی را به سمت بالا یا توانایی الگوی شبکه به نیازهای ارتباطی، حلقه‌های اصلی و رو به تعامل جهت توسعه امورات کودکان داشته است. به خصوص سطح معنی داری (۰/۰۰۰) به دست آمده که کمتر از (۰/۰۰۵) که سطح معنی داری مناسبی ملاحظه می‌گردد ($p < 0.05$). همچنین کرانه پایین و بالای داده‌ها که مثبت بوده و این نیز به لحاظ معنایی نشانی از قبول و پذیرش مناسب این الگو است.

در این بررسی دو فرضیه به شرح ذیل مطرح شده که در جهت تأیید یا رد آن با توجه به یافته‌های به دست آمده از آزمون سنجش میانگین تی تست استفاده شده است. علت

معنایی نشانی از قبول پذیرش مناسب این الگو بوده و بدین معنی است که می‌توان با اطمینان (۹۵ درصد) پذیرفت که موافق الگو می‌باشند و نمره میانگین به دست آمده (۳/۰۵) از نمره ملاک ۲ که میانه نظرات است بالاتر رفته است.

پرسش ۶: محتوای الگوی مدیریت و ارزشیابی می‌تواند به طور پویا جواب‌گویی کتابخانه‌های کودک باشد؟

نمره میانگین به دست آمده ۳/۲۰ از نمره ملاک ۲ که میانه نظرات است بالاتر رفته و از این حیث نظرات گرایش خاصی را به سمت بالا یا توانایی الگوی مدیریت و ارزشیابی نشان می‌دهد. به خصوص سطح معنی داری (۰/۰۰۰) به دست آمده که کمتر از (۰/۰۰۵) سطح معنی داری مورد قبول به لحاظ آماری است، سطح معنی داری مناسبی محسوب می‌گردد و کرانه پایین و بالای داده‌ها نیز که مثبت بوده است این نیز به لحاظ معنایی نشانی از قبول پذیرش مناسب این الگو بوده و بدین معنی است که می‌توان با اطمینان (۹۵ درصد) پذیرفت که پذیرش الگو در حد قابل ملاحظه‌ای بوده است.

پرسش ۷: آیا کلیه نیازمندی‌های کودکان در سه مقطع سنی در الگوی فضا و وسایل تجهیزات مورد توجه قرار گرفته است؟

در نتیجه آزمون تی تست با در نظر گرفتن دو گزینه نیل به اهداف و اجرا نشده در معیارهای ارزشگذاری شده با رتبه ۳ برای اجرا نشده، و ۴ برای نیل به هدف و قابلیت سنجش که در کل دارای ۴ گزینه یا معیار اطلاعاتی بود، روشن شد که نمره میانگین به دست آمده (۳/۲۱) از نمره ملاک ۲ که میانه نظرات است بالاتر رفته و از این حیث نظرات گرایش خاصی را به سمت بالا یا توانایی الگوی محیط و فضا در توجه به نیازهای کودک در سه مقطع سنی مختلف داشته است. به خصوص سطح معنی داری (۰/۰۰۰) به دست آمده که کمتر از (۰/۰۰۵) یعنی سطح معنی داری مورد قبول به لحاظ آماری است. این به معنی قبول یا پذیرش با اطمینان بالای ۹۵ درصد دارد.

پرسش ۸: آیا الگوی معیار انتخاب توانسته همه گروه‌های جامعه مورد نظر را پوشش دهد؟

کتابداری و کارشناسان همکار شورای کتاب کودک می‌باشند. قابل یادآوری است که گزینه‌های نیل به هدف (قابل ارزشیابی) و اجرا نشدن این الگو تاکنون در مجموع دو اولیتی بوده‌اند که با هدف تأیید الگو ملاک قرار گرفته‌اند.

استفاده از آزمون فوق مقایسه عینی میانگین‌های نظرات در باب هر یک از سؤالات مطرح شده در باب الگوهای ۱۰ گانه می‌باشد.

فرضیه شماره ۱ پژوهش: تمامی الگوهای ۱۰ گانه ارائه شده دارای سطح پذیرش بالای (۵۰ درصد) از سوی متخصصان

جدول ۴. آزمون تی - استیودنت نظرات جامعه پژوهش در خصوص الگوهای کتابخانه‌های کودک

میانگین کل الگو	شماره الگو	پرسش‌ها	مقدار تی	درجه آزادی	سطح معنی داری	میانگین	۹۵٪ اطمینان	
							کرانه پایین	کرانه بالا
۲/۸۷	الگوی ۱	۱	۱۵/۲۴۰	۴۹	.۰۰۰	۲/۶۴۰	۲/۲۹	۲/۹۹
		۲	۲۲/۰۳۳	۴۹	.۰۰۰	۳/۱۰۰	۲/۸۲	۳/۳۸
۳/۲۸	الگوی ۲	۳	۲۴/۴۳۲	۴۹	.۰۰۰	۳/۲۶۰	۲/۹۹	۳/۵۳
		۴	۲۴/۶۲۱	۴۸	.۰۰۰	۳/۳۰۶	۳/۰۴	۳/۵۸
۳/۱۳	الگوی ۳	۵	۱۹/۳۴۳	۴۸	.۰۰۰	۳/۱۰۲	۲/۷۸	۳/۴۲
		۶	۲۱/۵۴۶	۴۸	.۰۰۰	۳/۱۶۳	۲/۸۷	۳/۴۶
۳/۰۶	الگوی ۴	۷	۲۲/۴۵۹	۴۹	.۰۰۰	۳/۱۲۰	۲/۸۴	۳/۴۰
		۸	۲۳/۳۴۱	۴۸	.۰۰۰	۳/۰۴۱	۲/۷۸	۳/۳۰
۳/۰۵	الگوی ۵	۹	۱۸/۴۵۹	۴۸	.۰۰۰	۲/۷۹۶	۲/۴۹	۳/۱۰
		۱۰	۲۱/۹۸۵	۴۸	.۰۰۰	۳/۱۶۳	۲/۸۷	۳/۴۵
		۱۱	۲۲/۸۶۲	۴۹	.۰۰۰	۳/۲۰۰	۲/۹۲	۳/۴۸
۳/۲۰	الگوی ۶	۱۲	۲۴/۴۴۰	۴۹	.۰۰۰	۳/۲۰۰	۲/۹۴	۳/۴۶
		۱۳	۲۰/۷۲۶	۴۴	.۰۰۰	۳/۲۰۰	۲/۸۹	۳/۵۱
۳/۲۱	الگوی ۷	۱۴	۲۰/۳۷۴	۴۷	.۰۰۰	۳/۸۳	۲/۷۸	۳/۳۹
		۱۵	۲۲/۰۱۴	۴۷	.۰۰۰	۳/۲۰۸	۲/۹۲	۳/۵۰
		۱۶	۲۷/۷۴۲	۴۷	.۰۰۰	۳/۳۵۴	۳/۱۱	۳/۶۰
۳/۱۱	الگوی ۸	۱۷	۲۲/۰۲۸	۴۷	.۰۰۰	۳/۲۲۳	۲/۹۳	۳/۵۲
		۱۸	۱۷/۹۲۲	۴۵	.۰۰۰	۳/۰۰۰	۲/۶۶	۳/۳۴
۳/۰۹	الگوی ۹	۱۹	۲۰/۳۱۲	۴۸	.۰۰۰	۲/۹۵۹	۲/۶۷	۳/۲۵
		۲۰	۲۴/۵۶۳	۴۸	.۰۰۰	۳/۲۲۴	۲/۹۶	۳/۴۹
		۲۱	۲۲/۶۲۲	۴۷	.۰۰۰	۳/۱۰۴	۲/۸۳	۳/۳۸
۳/۱۵	الگوی ۱۰	۲۲	۲۲/۴۸۷	۴۸	.۰۰۰	۳/۲۰۴	۲/۹۷	۳/۴۴
		۲۳	۲۴/۰۱۲	۴۸	.۰۰۰	۳/۱۸۴	۲/۹۲	۳/۴۵
		۲۴	۲۱/۲۰۷	۴۹	.۰۰۰	۳/۰۸۰	۲/۷۹	۳/۳۷

فرضیه مطرح شده مورد پذیرش یا قبول تمامی اعضای جامعه پژوهش واقع شده است. لذا می‌توان گفت فرضیه پژوهش مورد تأیید قرار گرفته است و می‌توان پذیرش قابل توجیهی را برای الگوها عنوان نمود.

فرضیه شماره ۲ پژوهش: عملکرد کنونی کتابخانه‌های کودک از سوی متخصصان کتابداری و کارشناسان همکار شورای کتاب کودک در سطحی، کمتر از حد متوسط قرار دارد. در جهت نیل به فرضیه فوق از آزمون تک نمونه‌ای تی-تست استفاده شد و علت آن فراهم سازی توان مقایسه‌ای برای دستیابی به سطح دقیق نظرات ارائه شده است.

داده‌های با ارزش و قابل مشاهده در جدول ۴ نشانگر این است که تمامی میانگین‌های کل بالاتر از میانگین ۲ یا سطح میانه نظرات قرار گرفته است و این نشان از عبور تمامی نظرات از حد متوسط به سمت بالا می‌باشد. از طرفی کرانه پایین و بالای نظرات در مورد همه الگوها مثبت است و این نیز نشانی از تأیید در حد قابل ملاحظه یا قابل قبول دارد. هم‌چنین سطح معنی داری حاصل آمده در همه موارد گویای این است که در سطح $(p < 0.05)$ و کمتر دارای سطح معنی داری مناسبی هستیم. لذا با توجه به شواهد ارائه شده در این جدول اطلاعاتی که نتیجه خروجی آزمون آماری بوده نشان می‌دهد که

جدول ۵. آزمون تی - استیودنت در زمینه عملکرد کنونی کتابخانه‌های کودک از منظر متخصصان

گویه	نمونه	مقدار t	میانگین	درجه آزادی	سطح معنی داری	۹۵ درصد اطمینان
عملکرد از منظر متخصصان کتابداری	۱۹	-۲/۶۷	۲/۵۳	۱۸	/۰۱۶	بالا پایین
عملکرد از منظر کارشناسان شورای کتاب و کودک	۲۹	-۳/۱۹	۲/۴۸	۲۸	/۰۰۳	-۸۵ -۱۹

اطمینان پذیرفت که عملکرد کنونی آنها بسیار ضعیف برآورد شده است.

بحث و نتیجه گیری

یافته‌ها به خوبی نشان دادند که آنچه جامعه پژوهش بیان نموده از چه کم و کیفی برخوردارند. اهم نتایج بدین قرارند:

- مشارکت ۶۵ درصدی متخصصان کتابداری با جنسیت زن در مقابل مشارکت ۳۵ درصدی مردها در پژوهش، و مشارکت ۱۰۰ درصدی زن‌ها در گروه کارشناسان شورا. پژوهش‌های مشابه چون بختیاری (۱۳۸۸) و شمسایی فرد (۱۳۸۹) نیز به دسته بندی‌های مشابهی در تقسیم بندی جنسیتی دست یافتند.

- اکثریت ۸۵ درصدی متخصصان و ۵۶/۷ درصدی کارشناسان شرکت کننده در این هم نظری، دارای

بررسی داده‌های استخراجی از آزمون فوق در جدول ۵ بیانگر این است که مقدار تی - استیودنت برای متخصصان کتابداری برابر ۲/۶۷- است و برای کارشناسان ۳/۱۹- است. میانگین نظرات هر دو گروه از میانگین معیار ۳ پایین‌تر قرار گرفته و نشان از وجود اختلاف میانگین و منفی بودن نظرات است. هم‌چنین با عنایت به این که سطح معنی داری در گروه متخصصان کتابداری برابر ۰/۰۱۶ و در مورد کارشناسان ۰/۰۰۳ بوده و هر دو از سطح معنی داری ۰/۰۵ پایین‌تر می‌باشند، می‌توان چنین استنباط نمود که اختلاف موجود در میانگین معنی دار است و تفاوت میانگین قابل تأیید است. از طرفی دیگر چون کرانه پایین و بالای نظرات در هر دو گروه منفی بوده است، می‌توان گفت که مثبت بودن نظرات و عبور آن از میانه نظرات به سمت بالا مورد پذیرش نمی‌باشد. یعنی وضعیت ضعیفی حاکم است و اکثریت جامعه پژوهش معتقدند کتابخانه‌های کنونی عملکردی کمتر از حد انتظار یا حد متوسط را دارا هستند. لذا فرضیه فوق مورد تأیید قرار می‌گیرد و می‌توان با

ضعیف کتابخانه‌های کودک اذعان داشته و همچنین این نکته نیز از دید کارشناسان با ۵۸/۴۲ درصد ضعف مشاهده می‌شود و از این بابت یک نوع هم نظری قابل رؤیت است. در باب عملکرد کتابخانه‌ها ذاکر شهرک (۱۳۸۹) نیز به ارزیابی خدمات در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری پرداخت.

- در زمینه سنجش ضرورت تدوین الگو آزمون تی - تست صورت گرفته معلوم نمود که میانگین‌های در خور توجهی حاصل آمده است. دستیابی به میانگین ۴/۵۸ برای متخصصان و ۴/۷۷ برای گروه کارشناسان از همین نتایج بود. در واقع میانگین دو گروه، نشان داد با ۴/۶۷ نظرات موافق با تدوین الگو و ضرورت آن هستند. هیچ یک از پژوهش‌های داخلی در گذشته در باب الگوها نبودند. تنها مورد تلاش به یک جای بس (۲۰۱۱) در باب تجزیه و تحلیل الگوهای توصیفی کتابخانه‌هاست.
- اما در این جا بدون هیچ گونه گسترش کلامی به اهم نتایج در زمینه الگوهای ده گانه به صورت جدولی اطلاعاتی اشاره می‌شود:

میانگین سنی بالای ۴۱ سال بودند. این مورد با هیچ یک از پژوهش‌های گذشته هم‌خوانی نداشت.

- متخصصان با داشتن میانگین سنی عنوان شده در بالا دارای سابقه بالایی نیز می‌باشند و این سابقه با احتساب موارد بدون پاسخ در این گویه به ۶۶/۶۷ درصد در سطح ۲۶ سال و بالاتر می‌باشد. در گروه کارشناسان، بالاترین سوابق در ۱۱ الی ۱۵ سال با (۳۰/۴۳ درصد) می‌باشد.
- در زمینه شناخت جامعه پژوهش از خصوصیات ذهنی و رفتاری کودکان با آزمون تی - تست به عمل آمده نشان داده شد که با میانگین‌های ۳/۶۳ برای متخصصان، و ۳/۷۲ برای کارشناسان و تأیید سطح معنی داری به دست آمده و با عبور از نمره میانگین ۳ مورد نظر و در مجموع دستیابی به میانگین کلی ۳/۶۷ شناخت مناسبی و در حد انتظاری در جامعه پژوهش مشاهده شد. پژوهش مشابهی توسط سارارخس (۱۳۸۹) در باب ترکیب و تمایزها دست‌نوشته‌ها و خصوصیات ذهنی کودکان انجام شده بود.
- در زمینه عملکرد کنونی کتابخانه‌های کودک (۵۲/۶۳ درصدی) متخصصان به عملکرد ضعیف و خیلی

جدول ۶. جمع بندی و نتیجه گیری کلی الگوهای ده گانه کتابخانه‌های کودکان از منظر متخصصان

شماره الگو	درصد نظرات ۲۰ نفر		درصد نظرات ۳۰ نفر		نتیجه کلی حاصل شده
	گروه دلفی		کارشناسان شورا		
۱	۸۷/۵	۸۰	۸۳/۷	۵۰ نفر	تأیید الگو
۲	۷۵	۸۳/۳	۷۹/۱		تأیید الگو
۳	۸۰	۷۳/۳	۷۶/۶		تأیید الگو
۴	۷۵	۸۱/۶	۷۸/۳		تأیید الگو
۵	۷۳/۳	۷۷/۷	۷۵/۵		تأیید الگو
۶	۷۷/۵	۷۱/۶	۷۴/۵		تأیید الگو
۷	۷۸/۳	۷۷/۷	۷۸/۵		تأیید الگو
۸	۸۰	۶۸/۳	۷۴/۱		تأیید الگو
۹	۷۳/۳	۷۸/۸	۷۶/۱		تأیید الگو
۱۰	۸۵	۸۰	۸۲/۵		تأیید الگو

ساختارهای آن از قبیل مواد چاپی (کتب، نشریات ادواری، مجلات، گاهنامه و...) نشریات مرتبط با نقاشی و کارتون، کتابچه‌ها، رسانه‌های دیداری و شنیداری (سی دی، وی دی، نوار کاست) اسباب بازی‌ها، بازی‌های آموزشی (یاد دهنده) رایانه و نرم افزار، ارتباطات (وسایل ارتباط جمعی، اینترنت، شبکه‌های محلی، ملی، فرا ملی) در بر داشته باشند؛

- مواد کتابخانه‌ای جدید تولید شده به طور دوره‌ای افزوده شوند؛
- تدارک مواد مورد نیاز برای همه مقاطع سنی کودکان دیده شود.

الگوی ۳: خدمات

- ارائه آموزش در مهارت‌های کتابخانه و سواد آموزی و اطلاع رسانی
- آموزش مهارت‌های بومی بر اساس منطقه جغرافیایی؛
- خدمات زبان آموزی به عنوان اصلی مهم دنبال شود؛
- همکاری و اشتراک در ارائه خدمات؛
- خدمات کتابخانه به کودکان باید همانند خدمات به بزرگسالان مهم و برجسته و برابر و مساوی در نظر گرفته شود؛
- کتابخانه کودکان باید نیازهای اطلاع رسانی، فرهنگی و سرگرمی کودکان را برطرف نماید (رفع نیازهای خاص) که این کارها به وسیله انجام اعمال ذیل صورت می‌پذیرد:
- امانت دهی طیف وسیعی از منابع کتابخانه‌ای (کتاب، نوار، سی دی، مجله و...)
- ارائه خدمات اطلاع رسانی و منابع مرجع؛
- کمک به کودکان در انتخاب مواد و منابع مورد نیاز؛
- مشارکت دادن و درگیر کردن آنها در انتخاب مواد؛

میانگین نتایج کلی الگوهای ده گانه کتابخانه‌های کودک

۱. مجموع نظرات ۲۰ نفر اساتید متخصص: میانگین ۱۰ الگو از نظر جامعه پژوهش ۸۶/۴۹ درصد گردید؛
۲. هم‌چنین در مجموع نظرات دو جامعه پژوهش در کل ۵۰ نفر: میانگین ۱۰ الگو از نظر کل جامعه پژوهش ۷۷/۸۹ درصد می‌باشد؛
۳. مجموع نظرات ۳۰ نفر کارشناسان همکار شورای کتاب کودک: میانگین ۱۰ الگو از نظر جامعه پژوهش ۷۰/۰۳ درصد بوده است.

الگوهای مناسب کتابخانه‌های کودکان

قبل از ذکر الگوها باید یادآور شویم که هر ده شاخص مطرح شده دارای امتیازات خاصی بوده‌اند که در جدول شماره ۶ قابل ملاحظه است. ولی آن چه در ذیل آورده شده تلفیق الگوهای مورد مطالعه و استخراج شده از منابع و متون ذکر شده در بیان مسئله پژوهش به همراه دیدگاه‌های تکمیلی و ارزنده جامعه پژوهش

الگوی ۱: رفع نیازهای کودکان و خردسالان

- حق دسترسی آزاد و رایگان به منابع، اطلاعات، برنامه‌ها و دیگر شرایط را به طور برابر و صرف نظر از: نژاد، جنس، زمینه‌ها و سوابق مذهبی، ملی (ملیت)، فرهنگی، زبان، وضعیت اجتماعی، مهارت‌ها و توانایی‌های شخصی برای کودکان محفوظ داشته شود؛
- نیاز سنجی کودکان، باید در هر کشور و جامعه به صورت جداگانه صورت پذیرد؛
- مسائل قومی و بومی باید به طور دقیق رعایت شوند؛
- به فرایند سنی کودکان توجه خاص مبذول شود.

الگوی ۲: مواد کتابخانه‌ای

- حمایت دولت باید به عنوان چاشنی فراهم آوری و تولید مواد باشد؛
- کتابخانه‌های کودکان باید طیف وسیعی از مواد متناسب توسعه محور را در همه انواع و

- ارائه آموزش در مهارت‌های کتابخانه و سواد آموزشی و اطلاع رسانی
 - اجرای فعالیت‌های تشویقی و انگیزه‌مند سازی (ارتقا، تحریک و تشویق به مطالعه)؛
 - ارائه برنامه‌های خلاق مانند قصه گویی و نمایش خلاق؛
 - آموزش والدین و سرپرستان (کفیلان مراقبان، سرپرستان)؛
 - ارائه آموزش و خدمات مرجع به همراهان، مراقبان و سرپرستان، معلمان پیش دبستانی و معلمان و کتابداران مدارس؛
 - همکاری و تعامل و جلب حمایت سازمان‌ها و مؤسسات متعدد.
- الگوی ۴: منابع انسانی**
- مهارت‌های لازم برای نیروی انسانی:
- در بحث شناخت و به ویژه خودشناسی باید به کودک در تمام سنین یاری رساند؛
 - دارای تجربه و سابقه فعالیت به لحاظ علمی و پژوهشی و اجرایی در حوزه کودک باشند؛
 - آشنایی با منابع کودکان؛
 - به قدر لازم از اخلاق تخصصی برای برخورد با کودکان بهره‌مند باشند.
 - اشتیاق (علاقه) کافی در نیروی انسانی برای ارائه خدمت به کودکان فراهم باشد؛
 - مهارت‌های ارتباطات قوی بین اشخاص (بین فردی) و کارهای گروهی و مهارت‌های که مسائل و مشکلات را حل می‌کنند؛
 - دارای توانایی خلاقیت برای سود رسانی و دوری جستن از تعصبات باشد؛
 - توانایی آنالیز (تجزیه و تحلیل) و برنامه‌ریزی، مدیریت و ارزشیابی خدمات و برنامه‌ها باشند؛
 - علاقه‌مندی و شوق جهت یادگیری مهارت‌های جدید و حرفه‌ای داشته باشند؛
- الگوی ۵: تبلیغات و ترویج**
- دانش و شناخت (فهم) و هم‌چنین آشنایی با روان شناسی کودک داشته باشند؛
 - به فرصت‌های هنری، ادبی، فرهنگی (قابلیت‌های بالقوه) و نوشته‌های کودکان در کتب و رسانه‌ها آگاهی و اشراف داشته باشند؛
 - به علاوه نیروی انسانی باید در بحث شناخت و به ویژه خودشناسی به کودک در تمام سنین یاری رساند.
- الگوی ۶: مدیریت و ارزشیابی**
- عوامل تشویقی و جایزه‌ای مورد توجه خاص قرار گیرند؛
 - فراهم سازی تورها و بازدیدهای مجانی برای آشنایی کودکان با کتابخانه‌ها؛
 - گفتمان مشترک بین سنین و اقوام مختلف؛
 - استفاده از ابزارهای تبلیغاتی و ترویجی مانند فهرستگان نمایه‌های عمومی به شکل بر خط برای کتابخانه‌های کودکان در وقت کودکان صرف جویی می‌کند و موجب افزایش امکان دستیابی و سرعت کار کودک می‌گردد؛
 - تبلیغات و ترویج برای مطالعه و سواد آموزی از عوامل ضروری می‌باشد و به طور مداوم باید تقویت و گسترش یابد؛
 - استفاده از روش‌ها و شیوه‌های متفاوت با کتابخانه بزرگسالان از جمله سیستم قفسه باز، عدم جریمه مالی و تشویق مکرر توجیه می‌شود؛
 - فراهم آوری موجبات رقابت سالم از طریق الگو ضرورت دارد؛
- الگوی ۷: مدیریت و ارزشیابی**
- راه کارهای اجرایی مربوط به اعضا در هر کتابخانه تدوین شود؛
 - اطلاعات و داده‌های عملکردی معتبر و پویا به عنوان یک ابزار ضروری جهت سنجش و ارزیابی و ارتقا و بهبود محسوب می‌شود مواردی چون گردآوری آمار

- در ارتباط با منابع، کارکنان (کادر)، خدمات، روند گردش کار و فعالیت‌های فراهم سازی داده‌ها؛
 - در حوزه مدیریت، سنجش و مداوم عملکرد کارکنان، کارمندان و پرسنل بر اساس معیارهای شایستگی و صلاحیت، استاندارد ضروری می‌باشند؛
 - ارزشیابی جوانب پر اهمیت و نقش عملکردی کارکنان و کتابداران کودکان مورد توجه دائمی باشد.
- الگوی ۷: فضا و وسایل تجهیزات
- کتابخانه باید دارای وبگاه و محیط الکترونیکی جذاب و متناسب با سن کودکان و نوجوانان باشد؛
 - وسایل و تجهیزات و محیط فیزیکی کتابخانه لازم است ایمنی کافی داشته و برای استفاده کودکان فراهم باشد؛
 - مکان یا محل کتابخانه مورد توجه خاص باشد؛
 - وسایل و تجهیزات و فضا کاملاً با نیازهای مناطق اجتماعی - آب و هوایی و فرهنگی منطبق باشد؛
 - کودکان در هم‌همی سنین باید کتابخانه را به عنوان یک محیط دلگرم کننده، زیبا، جذاب، صلح آمیز، خوشایند و هیجان انگیز جهت بازدید تلقی کنند؛
 - خدمات مرتبط با کودکان نیازمند وجود یک فضای کتابخانه‌ای خاص به طور آرمان گرایانه است که به آسانی قابل دسترسی (اهمیت و رسمیت آن به اثبات رسیده باشد. مثلاً مبلمان خاص، تزئینات و رنگ آمیزی خاص) و نیز باید از دیگر بخش‌های کتابخانه متمایز باشد؛
 - کتابخانه هم‌چنین یک فضای عمومی را جهت ملاقات کودکان با همدیگر و دیگران مورد توجه قرار دهد؛
 - وسایل و تجهیزات مناسب با سن و قد و نیازمندی‌های فیزیکی کودکان در اختیار قرار گیرد.
- الگوی ۸: معیار انتخاب
- استفاده از ابزارهای طبیعی و رایج در انتخاب منابع مد نظر باشد؛
- مباحث سوادآموزی در زبان‌های مادری نیاز به منابع جدید دارد که باید تولید شود؛
 - کیفیت در کدام گزینه‌ها باشد را مشخص نمایید (در چاپ، تصاویر و...)
 - مواد باید از کیفیت بالا، تناسب سنی معتبر و صحیح و انعکاس‌گر طیف گسترده‌ای از ارزش‌ها و عقاید، افکار و ایده‌ها باشد؛
 - مواد باید بازتابی از فرهنگ گروه‌ها و جوامع محلی باشد؛
 - معیار انتخاب مواد باید تا حدودی مورد قبول جامعه جهانی باشد؛
 - منابع به روز بوده و از ارزش اطلاعاتی خاص برخوردار باشند باعث سوادآموزی، ارتقاء و اعتلای دانش ادبی و هنری خوانندگان.
- الگوی ۹: بودجه
- بودجه با توجه به توانمندی‌های کشوری تدوین شود؛
 - ردیف بودجه‌ای مناسب در برنامه‌ریزی کشور برای کتابخانه‌ها وجود داشته باشد؛
 - بحث گسترش بودجه و رشد آن و در نتیجه آینده نگری بر مبنای شاخص‌های معین باید صراحتاً بیان شود؛
 - حمایت دولت باید به صورت مستمر در بودجه دیده شود؛
 - باید به ایمنی و امنیت بودجه و سودمندی آن هم دقت شود؛
 - بدون در نظر گرفتن منابع پایدار، فقط به پشتیبانی نهادها اکتفا گردد؛
 - به رشد بودجه و آینده نگری در بودجه توجه فراوان شود؛
 - کودکان سرمایه‌های با ارزشی هستند. کتابخانه‌های کودکان نیازمند بودجه‌ای است که

- بتوانند کیفیت مواد و خدمات ارائه شده خود را به عموم حفظ و ارتقا دهند.
 - بودجه‌ای استاندارد از طریق منابع بیرونی و وجوه درآمدی ذیل اکتساب گردد:
 - استفاده از کمک‌های دولتی (برای برنامه‌ها و طرح‌های نوین و جدید)؛
 - سازمان‌های فرهنگی (با اجرای نمایش‌های تاریخی، گروهی، قبیله‌ای، موسیقی، رقص، نمایش تئاتر و دیگر آثار هنری)؛
 - ناشران که توسط بازدیدها و ملاقات‌های مولفان، نویسندگان، طراحان، تصویرگران و دیگر فعالیت‌های آزاد و رایگان انجام می‌شود؛
 - حمایت سازمان‌ها و نهادهای داوطلب و شرکت‌های تجاری اداری-محلی که وقایع و رخداد‌های خاص را پشتیبانی می‌نمایند؛
 - نهادهای غیر دولتی، وجوه حاصل از مسابقات (رقابت‌ها و...) را صرف توسعه کتابخانه‌های کودک کنند.
- الگوی ۱۰: شبکه

- به استفاده از نوع کتابخانه ۲، با استفاده از وب ۲ برای ایجاد ارتباط نیازهای مراجعه کننده توجه شود؛
- جست‌وجوی نیازهای اطلاع‌رسانی و فرهنگی جامع و تلاش در جهت تطبیق و انطباق آن نیازها به منابع کتابخانه به نحوی که تضمین نماید که آن مؤسسات محلی رقابت نمی‌کنند. بلکه جهت سودبخشی و منفعت‌رسانی به کودکان در تعامل و همکاری است (رویه تعاملی و همکار محور جهت توسعه امورات کودکان)
- با توجه به ضعف نصبی مشاهده شده در خصوص جمع‌بندی و نتیجه‌گیری کلی الگوهای ۶ و ۸ (معیار مدیریت و انتخاب) در کتابخانه‌های کودکان، توصیه می‌شود این الگو با معیارهای ارائه شده مورد توجه جدی‌تر واقع شوند؛
- اجرای همایش و سمینارها برای پوشش دادن به نقاط ضعف و استفاده از این الگوها و مهارت‌های لازم در استفاده از الگوهای کتابخانه‌ای؛
- نظرسنجی سالیانه برای تعیین نیازهای الگوهای کتابخانه‌ای برای کتابداران؛

ذاکر شهرک، م. (۱۳۸۹). *ارزیابی عملکرد کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در ایران، جهت ارائه الگوی ایجاد کتابخانه بین‌المللی کودکان و نوجوانان*. رساله دکتری علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران

سارارخش، ر. (۱۳۸۹). *فرایند ترکیب و اشتقاق در دست‌نوشته‌های کودکان (سن ۱۱-۴ سال)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد ادبیات، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تاکستان، تاکستان.

شمسایی فرد، ش. (۱۳۸۹). *باز تولید تمایزات اجتماعی در ادبیات کودک، مطالعه و تحلیل نقاط آموزشی به وسیله توصیف تفاوت‌های اجتماعی در ادبیات کودک*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران.

عازم، پ. (۱۳۷۶). *ساختمان و تجهیزیات کتابخانه*. تهران: دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور.

عسگری مزرعه‌شاهی، ا. (۱۳۸۹). *تعیین میزان رضایتمندی از فعالیت‌های شورا و جایگاه کتابخانه تحقیقاتی شورا در تأمین نیازهای اطلاعاتی و نقش شورا در فعالیت‌های حوزه ادبیات کودک و نوجوان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.

فدراسیون بین‌المللی انجمن‌ها و مؤسسات کتابداری (ایفلا)، ترجمه دکتر نرگس نشاط.

Beik, j.i. (2011). *Analysis of Metadata Schemas For Childrens Libraries*. University of Wisconsin-Milwaukee.usa.

Children and Young people: library association guidelines for public library services. (1997). London: CILIP.

Fasick, A. M. (1991). *guidelines for children's services*. The Hague: IFLA

Guidelines for library services for Young Adults: The Hague: IFLA section of libraries for children and Young Adults, 2004.

IFLA/UNESCO school library manifesto: the school library in teaching and learning for all. IFLA, 2000.

IFLA (2001). *The public library service- IFLA/UNESCO guidelines for development*.

IFLA/ for further information and more details, please consult the section on the IFLANET (www.ifla.org).

IFLA /Guidelines for library services to babies and toddlers. The guidelines are developed as a joint project (2006-2007). International federation of

- تشویق و تلاش کتابداران در جهت متقاعد کردن مدیران کتابخانه‌های کودک در استفاده از این الگو.

پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده به شرح زیر خواهد بود:

- انجام پژوهش درباره بررسی الگوها کتابخانه‌ای برای کتابداران کتابخانه‌های کودک در استان‌ها؛

- دستیابی کلی به میانگین ۱۰ الگو از نظر کل جامعه پژوهش (۷۷/۸۹ درصد) مناسب است، ولی توصیه می‌شود کاستی‌های موجود با روش مصاحبه و

اکتشافی به دست آورده شود. زیرا بهترین و جامع‌ترین الگو، پذیرش صد درصدی آن است.

جامع‌ترین الگو، پذیرش صد درصدی آن است.

منابع

باب الحوائجی، ف. (۱۳۷۸). *نقش و اهمیت کتابخانه‌های آموزشی* و رهنمودهای برای کتابخانه‌های کودکان. تهران: کتابخانه ملی و مرکز اسناد ملی جمهوری اسلامی ایران.

بختیاری، ف. (۱۳۸۸). *شناسایی ویژگی‌های ظاهری و محتوایی کتابخانه‌های مهد کودک از دیدگاه متخصصان ادبیات کودک شهر تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت، دانشگاه تربیت معلم، تهران.

تعاونی، ش. (خالقی) (۱۳۵۴). *استانداردهای ایفلا برای کتابخانه‌های عمومی*. تهران: مرکز خدمات کتابداری.

تعاونی، ش. (خالقی) (۱۳۸۰). *کتابخانه‌های تخصصی - ایران - استانداردها*. تهران: کتابخانه ملی و سازمان اسناد ملی جمهوری اسلامی ایران.

تعاونی، ش. (خالقی) (۱۳۸۱). *استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران*. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

تعاونی، ش. (خالقی) (۱۳۸۴). *استاندارد کتابخانه‌های آموزشی* و رهنمودهای یونسکو و ایفلا برای کتابخانه‌های کودکان. تهران: سازمان مرکز اسناد جمهوری اسلامی ایران.

تعاونی، ش. (خالقی) (۱۳۸۴). *استانداردهای کتابخانه‌ای مدارس* برگرفته از رهنمودهای ایفلا.

حجازی، ب. (۱۳۸۳). *ادبیات کودک و نوجوان*.

دیانی، م. ح. (۱۳۸۷). *روش‌های تحقیق در کتابداری*. مشهد: انتشارات کتابخانه رایانه‌ای.

- Rankin,C.; Black,A. (2003). A History of Childrens Library Design :Continuities and Assembly (Libraries Create Futures. Milan, Italy, 23-27 August 200
- Walter,v. (2003). A.Public Library Service to Childern and teens: A Research Agenda .*Library Tends*, 51(4), 571-589

- library associations and institutions IFLA professional report 100.
- IFLA and Contemporary Library Problems, Special Issue of IFLA Journal (1977); 2) IFLA's First Fifty years: Achievement and Challenge in International librarianship. edited by W.R.H. Koops and J. Wieder (1977).
- Ludwig, L. and S. star (2005). library as place: results of a delphi study. *Journal of the medical library association*, 93(3), 315-327.

